

1.6.2021

Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 25.5.2021, VN/12442/2021-SAAP-7

Valtiovarainministeriön lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta ja rikoslain 44 väliaikaisesta muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoa tartuntatautilain (1227/2016) muuttamisesta väliaikaisesti covid-19-epidemiaan välittömästi liittyen. Esityksessä ehdotetuilla tartuntatautilain muutoksilla pyritään ehkäisemään ulkomaista alkuperää olevien covid-19-tartuntojen leviäminen Suomeen. Suomeen saapuvilta henkilöiltä edellytettäisiin luotettavaa todistusta kuuden kuukauden sisällä sairastetusta covid-19-taudista, saadusta hyväksyttävästä covid-19-rokotussarjasta tai ennen Suomeen saapumista tehdystä negatiivisen tuloksen osoittavasta luotettavasta covid-19-testistä sekä edellytyksistä, joilla henkilön tulisi käydä testissä Suomeen saavuttuaan. Esityksessä ehdotetaan myös lisättäväksi tartuntatautilakiin virka-apua täydentävää sääntelyä. Rikoslain (39/1889) väliaikaisella muutoksella säädettäisiin rangaistavaksi näihin pakollisiin testeihin osallistumatta jättäminen.

Lausunto on pyydetty toimittamaan sähköiseen lausuntopalveluun. Valtiovarainministeriö esittää kuitenkin lausuntonaan seuraavaa:

Yleistä

Valtiovarainministeriö pitää ehdotettua sääntelyä ja sen tavoitteita kannatettavina. Ministeriö kiinnittää kuitenkin huomioita lausujille varattuun lausuntoaikaan, alle seitsemään vuorokauteen. Ehdotuksen taustalla olevien syiden vuoksi on ymmärrettävää ja kannatettavaa, että ehdotus etenisi eduskunnan käsiteltäväksi mahdollisimman nopeasti. Kun otetaan kuitenkin huomioon, kauanko pandemia-tilanne on jatkunut ja tiedossa ollut tarve kehittää kyseisiä terveysturvallisuusvaatimuksia ja -toimia rajoilla, ja siten valmistelulle käytettävissä ollut aika, lausujille jätettyä lausuntoaikaa ei voi pitää kohtuullisena. Ehdotusta ei ole ollut

lausuntoajan puitteissa mahdollista arvioida perusteellisesti kattavien näkemysten esittämiseksi.

Valtiovarainministeriö korostaa, että nyt ehdotettuja, kuten muitakaan aiemmin linjattuja sulkutoimia ei tulisi jatkaa yhtään kauempaa, kuin epidemiologisista syistä on pidettävä aivan välttämättömänä. Julkisen talouden alijäämä kasvoi vuonna 2020 mittavaksi koronavirustilanteen vuoksi. Julkista taloutta heikensivät talouden taantuma sekä monet epidemian hallitsemiseksi ja hillitsemiseksi tehdyt ratkaisut. Julkinen velka kasvoi voimakkaasti ja velkasuhde nousi lähes 10 prosenttiyksikköä korkeammalle tasolle kuin ennen kriisiä. Valtiovarainministeriö painottaakin, että epidemiatilanteen hellittäessä tulisi tehdä ratkaisuja, jotka tukevat yhteiskunnan normaalitoimintojen käynnistymistä, yhteiskunnan riittävää avautumista ja matkailun edistämistä. Talouden myönteinen kehittyminen on nostettava korkeaksi prioriteetiksi.

Esitettävien toimien on oltava julkisen talouden näkökulmasta kustannustehokkaita. Samalla on varmistettava, että toimet ovat tosiasiallisesti ja oikea-aikaisesti toimeenpantavissa. Ehdotettujen toimien käyttöönoton kannalta epäselväksi jää esimerkiksi käytettävissä olevan henkilöstön riittävyys ja sähköisten lukulaitteiden käyttöön saatavuus. Jatkovalmistelussa tulisi edelleen arvioida missä laajuudessa ja aikataulussa toimet ovat tosiasiallisesti käyttöönotettavissa.

Valtiovarainministeriö korostaa, että laadukas valmistelu edellyttää huolellista ja oikea-aikaista vaikutusten arviointia. Ehdotuksen vaikutusarviointien osalta perusteellinen arviointi painottuu muille osa-alueille kuin vaikutuksiin julkiseen talouteen ja kuntiin. Asianmukainen monia hallinnonaloja koskeva valmistelu olisi edellyttänyt varhaisempaa ja siten aitoa mahdollisuutta osallistua esityksen vaikutusten arviointiin.

Kunnille annettavat tehtävät ja niiden rahoitus

Esitysluonnoksen vaikutusarvioinnissa (s. 22) todetaan, että: ”ehdotus lisää kuntien ja terveysviranomaisten tehtäviä niin rajanylityspaikkakunnissa kuin muissakin kunnissa. Kunnissa, joissa sijaitsee rajanylityspiste, ehdotus lisäisi terveysviranomaisten tehtäviä toimintamallien suunnittelun sekä matkustajien yleisen neuvonnan ja ohjauksen, todistusten tarkastamisen ja covid-19-testauksen osalta. Lisäksi kuntien olisi varauduttava mahdollisten karanteeni- ja erityispäätösten tekemiseen. Myös tulkkauspalvelujen järjestämiseen tulisi varautua.” Matkustajamäärän kasvaessa kunnat joutuvat harkitsemaan, miten

tarvittavat terveysturvallisuustoimet hoidetaan parhaalla mahdollisella tavalla käytettävissä olevat resurssit huomioiden. Liikennemäärien kasvaessa ennakkotodistusten tarkastaminen pistokoeluonteisesti näyttää resurssien hallinnan ja riittävyyden näkökulmasta olevan ainoa vaihtoehto silloin, kun tarkastuksia ei voida tehdä sähköisten sovellusten avulla automatisoidusti, vaikka myös virka-apua hyödynnettäisiin mahdollisimman laajasti.

Vaikutusarvioinneissa todetaan (s. 25) myös, että ”ehdotus tulee lisäämään kuntien ja valtion kustannuksia, jotka liittyvät maahan saapuvien henkilöiden ennakkotodistusten tarkastamiseen, covid-19-testaukseen sekä toiminnan suunnitteluun ja valvontaan. Syntyvien kustannusten määrään vaikuttavat keskeisesti Suomeen saapuvat matkustajamäärät, ennakkotodistusten kattavuus, testaustarve, sähköisten neuvonta- ja ajanvarauspalveluiden saatavuus sekä niiden hankintahinta ja hyödyntäminen sekä valittu valvontamekanismi (sähköisten lukulaitteiden hyödyntäminen, tarkastaminen pistokokein).”

Valtiovarainministeriö painotta, että koronaan välittömästi liittyvien terveys- turvallisuustoimien määrärahoja varattaessa on korostettu toteuttavien tahojen ohjaamista kustannustehokkaaseen toimintaan. Toisaalta on huomattava, että rahoitusperiaatteen mukaisesti säädettäessä kunnille tehtäviä on samalla huolehdittava kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua niistä. Vaikutusarviointeihin on kirjoitettu kuntien tehtävien lisääntymisestä edellä todetusti. Edelleen uusista tehtävistä todetaan (s.20), että ”ehdotuksella säädettäisiin kunnille uusia tehtäviä covid-19-testauksen järjestämiseksi ehdotettujen 16 a ja d §:ien mukaisesti. Voimassa olevan lain mukaan kunnat ovat järjestäneet covid-19-testauksen Suomeen saapuville henkilöille tartuntatautilain 14 §:n ja aluehallintoviraston päätöksen mukaisesti 15 ja 16 §:n nojalla terveystarkastusten yhteydessä. Ehdotuksessa ei edellytettäisi kuntia järjestämään testausta kaikille alueen rajanylityspisteille eikä edellytettäisi testaus toiminnalta tiettyjä aukioloja. Koska maahan voisi kuitenkin saapua henkilöitä mihin aikaan vuorokaudesta ja viikosta tahansa, kuntien tulee harkita, onko testauspisteiden aukioloaikojen laajentaminen välttämätöntä covid-19-tartuntojen leviämisen ehkäisemiseksi.”

Esityksestä ja sen vaikutusarvioinneista ei ole luettavissa suoraan, miten säännöksistä seuraavaa kuntien uusien tai laajenevien tehtävien alaa on arvioitu. Edelleen kuntien tehtävien muutokset ovat riippuvaisia maahantulon volyymin kehitymisestä ja maahantulijoilla olemassa olevista todistuksista. Esityksessä ei pääsääntöisesti suoraan säädetä kunnille uusia tai laajenevia tehtäviä, mutta niitä aiheutuu asiakkaisiin kohdennettavan velvoittavan sääntelyn kautta. Edelleen mainituissa säännöksissä jää epäselväksi se, missä laajuudessa asiakkaita tosiasiaassa velvoittavat säännökset kuntien tehtäviä ja toimintaa ohjaavat ja

laajentavat. Huomioiden vaikutusarvioinneissakin esitetty, epäselvää on myös se, missä laajuudessa eri toimijoilla on mahdollisuus matkustajamäärien kehittyessä ja rajalliset henkilöstöresurssit huomioiden lakiehdotuksesta aiheutuviin tarpeisiin vastata. Kuntien osalta säännökset on kirjoitettu mahdollistavaan, ei velvoittavaan muotoon. Lisäksi vaikutusarvioinneissa on esitetty joustavuutta kunnille testaustoiminnan laajuuteen. Kuntia velvoittavasti on kirjoitettu vain 16 e §.

Esitykseen kytkeytyvä, jo aiemmin hyväksytty rahoitusmalli, rajaterveys- turvallisuuskustannusten ja koronatestauksen korvaamisesta valtionavustuksella poikkeaa yleisestä lähtökohdasta kuntien uusien ja laajenevien tehtävien rahoittamisesta. Vaikutusarvioinneissa on todettu (s.26), että ”Tartuntatautilain 78 ja 79 §:ssä säädetään kustannusten korvaamisesta. Hallitus on esimerkiksi sitoutunut korvaamaan covid-19-epidemiaan liittyvät välittömät, kustannukset kunnille ja sairaanhoitopiireille niin kauan kuin tautitilanne ja hybridistrategian toimeenpano sitä edellyttävät. Kustannukset korvataan valtion talousarvio- menettelyn kautta. Covid-19-epidemiasta johtuvien toimien toteuttamiseksi tehdyt välttämättömät, kustannustehokkaasti toteutetuista toimenpiteistä aiheutuneet ja määrältään kohtuulliset kustannukset korvataan.”

Valtiovarainministeriö toteaa, että kunnille annettavia tai aiheutuvia uusia tehtäviä sekä niiden rahoituksen kuvausta tulisi selkeyttää. Tartuntatautilain 78 §:n nojalla tehtävien rahoittamiseen sovelletaan lähtökohtaisesti kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (1704/2009). Valtionosuusprosentista ja kuntien omarahoitusosuudesta sekä edelleen uusien ja laajenevien tehtävien rahoittamisesta on säännökset lain 55 §:ssä. Edelleen 79 §:n nojalla valtio voi osallistua tartuntatautien torjunnassa tarvittavan valmiuden ylläpitämisen ja terveydenhuollon erityistilanteiden hoidon kustannuksiin siten kuin terveydenhuoltolain (1326/2010) 38 §:ssä säädetään. Kyseisen terveydenhuoltolain säännöksen mukaan valtio voi osallistua terveydenhuollossa tarvittavan valmiuden ylläpitämiseen ja erityistilanteiden hoitamiseen rahoittamalla sellaista toimintaa, jonka korvaaminen valtion varoista on erityisestä syystä tarkoituksenmukaista.

Valtaosa edellä mainituista tehtävistä, joista aiheutuneet kustannukset on luvattu korvata, perustuvat kuntien lakisääteiseen järjestämis- ja rahoitusvastuuseen kuuluviin tehtäviin, erityisesti tartuntatautien vastustamistyöhön. Tartuntatautien vastustamistyöstä säädettäessä ei ole kuitenkaan varauduttu suoraan korona-pandemiasta seuranneeseen tilanteeseen eikä hallituksen hybridistrategian perusteella ja laajuudessa määräytyviin eikä edelleen ehdotettuihin toimiin. Siten voitaneen pitää erityisestä syystä tarkoituksenmukaisena, huomioiden esimerkiksi toimien määräaikaisuus, maahantulevien määrään ja heillä olemassa olevien todistusten osuuteen liittyvä epävarmuus sekä alueellisesti hyvin vaihteleva

kohdentuminen, korvata kuntien vastuulla olevia koronatoimia erikseen toimiin laskennallista valtionosuutta tarkemmin kohdennettavissa olevin valtionavustuksin. Ratkaisua voitaneen pitää tarkoituksenmukaisena myös siksi, että oletettavasti velvoittavan tehtävän lisäys on kustannusarviota pienempi – jos kustannusarvio on laadittu oletuksella, että soveltaessaan säännöksiä kunnat tietävät saavansa täysimääräisen kompensaation ja soveltavat säännöksiä siksi laajemmin, mitä laki ehdottomasti velvoittaa.

Edelleen tartuntatautilain 79 §:n 2 momentin mukaan valtio vastaa terveydenhuollon häiriötilanteessa kustannuksista, jotka ovat aiheutuneet henkilön määräämisestä karanteeniin, eristykseen tai pakolliseen terveystarkastukseen yleisvaarallisen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin vuoksi, jos henkilöllä ei ole Suomessa kotikuntaa ja aiheutuneita kustannuksia ei ole saatu muutoin perittyä. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 13 §:ää on kuitenkin muutettu hallituksen esityksellä 129/2020 vp ja muutos tulee voimaan 1.7.2021. Muutoksella rajoitetaan mahdollisuutta maksun perimiseen mm. yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi annettavasta tutkimuksesta.

Valtiovarainministeriö toteaa, että ehdotuksen perusteluja tulisi selkeyttää kuntien lakisääteisten tehtävien, niiden laajentamisen, laajenevien ja uusien tehtävien rahoittamisen sekä erityisiin perusteisiin perustuvan valtionavustusmenettelyn ja asiakasmaksulainsäädännön muutoksen näkökulmasta. Lisäksi ehdotusten taloudellisia vaikutuksia kunnille on tarpeen pyrkiä arvioimaan vielä tarkemmin. Vaikutusarvioissa olisi hyödyllistä tuoda esille kootusti, mihin kuntiin tai sairaanhoitopiireihin vaikutukset kohdistuvat (rajanylityspaikat), mistä eri osatekijöistä kustannukset koostuvat ja mikä näiden vaikutusten suuruusluokan arvioidaan olevan. Toisaalta on selvää, että vallitsevassa tilanteessa vaikutusarviointiin liittyy merkittävää epävarmuutta, liittyen esimerkiksi matkustajamäärien kehitykseen ja toimeenpanon käytännön toteutustapoihin. Vähintäänkin esityksessä olisi perusteltua kuvata tarkemmin, millä tavoin ja missä aikataulussa kunnille aiheutuvat kustannukset korvataan (ks. esim. PeVL 7/2021 vp). Tilannetta on lainsäädännön voimaantulon jälkeen syytä seurata tarkoin ja huolehtia siitä, että tehtävistä aiheutuvat kustannukset korvataan asianomaisille kunnille riittävästi ja oikea-aikaisesti, jotta sääntelyn toimeenpano ei vaarannu.

Testauksen kustannus

Pcr-testin hintana on vaikutusarvioinneissa (s.25) käytetty 106 e/testi. Valtiovarainministeriö toteaa, että käytetty hinta ei vastaa koronakorvausten avustusvalmistelun tietoihin pohjautuvaa keskimääräistä testin hintaa. Testin

hinta tulisi päivittää vastaamaan keskimääräistä testin hintaa (noin 90 euroa) ja edelleen huomioida muutoksen vaikutus esitettyihin laskelmiin.

Henkilöstöresurssien riittävyys

Vaikutusarvioinnissa tuodaan esille, että ohjauksessa ja neuvonnassa sekä todistusten tarkastamisessa on tarpeen hyödyntää eri ammattiryhmien työpanosta joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti. Todistuksia voisivat rajanylityspisteillä tarkastaa myös muut ammattiryhmät kuin kunnassa ja sairaanhoitopiirissä työskentelevät terveydenhuollon ammattihenkilöt. Todistuksia tarkastavan henkilöstön olisi kuitenkin oltava sellaista, joka kykenee arvioimaan todistusten sisällön ja ohjaamaan henkilön tarvittaessa koronatestaukseen. Tiedottamisessa ja maahantulijoiden ohjauksessa voidaan mahdollisuuksien mukaan hyödyntää myös digitaalisia apuvälineitä.

Valtiovarainministeriö pitää mainittuja näkökohtia toimeenpanon ja resurssien riittävyyden kannalta keskeisinä. Muutoksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota hallinnollisten menettelyjen sujuvuuteen ja varmistaa, että kunnat voivat itse organisoida toimintaa parhaaksi katsomallaan tavalla. Terveydenhuollon ammattihenkilöiden työpanosta tulisi käyttää vain niissä tehtävissä, joita muu henkilöstö ei pysty hoitamaan. Esimerkiksi erilaisten todistusten tarkastamisen voi lähtökohtaisesti ajatella olevan työtä, jota muutkin kuin terveydenhuollon ammattilaiset pystyvät riittävän ohjeistuksen avulla hoitamaan. Tämä on erityisen tärkeää ottaen huomioon vaikutusarvioissa esitetyt huolet liittyen terveydenhuollon ammattihenkilöiden saatavuuteen, kykyyn hoitaa rajaturvallisuuden ohella muut terveydenhuollon tehtävät sekä palvelujen saatavuuteen sekä mahdolliseen vaikutukseen palvelu- ja hoitovelan kertymiseen.

Aluehallintovirastojen rooli

Esityksessä (s. 14) kuvataan aluehallintovirastojen roolia koronaviruksen torjunnassa maahantulon yhteydessä siten, että kaikki Suomen aluehallintovirastot ovat maaliskuusta 2021 voimassa olevan tartuntatautilain 16 §:n nojalla tehneet päätöksen alueillaan sijaitseville rajanylityspaikoille, jonka mukaan kunnan järjestämään terveystarkastukseen osallistuminen on pakollista. Aluehallintovirastojen päätösten mukaisesti pakolliseen terveystarkastukseen ohjataan tällä hetkellä sen mukaan, missä maassa henkilö on ennen maahantuloa oleskellut ja millainen kyseisen maan koronailmaantuvuusluku on ollut. Luonnoksen (s. 23 arvioidaan), että alussa tartuntatautilaissa tarkoitettujen pakollisia terveystarkastuksia (käytännössä koronatestien) koskevien

toimivaltuuksien käyttö voisi jopa lisääntyä, ja tämä voisi heijastua aluehallinto-
virastojen resurssitarpeisiin. Esityksessä ei kuvata, millä mekanismeilla
tartuntatautilain nykyisten terveystarkastusta koskevien pykälien
(aluehallintoviraston toimivaltuuksien) käyttötarve lisääntyisi, vaikka nyt
ehdotettu muutos tulisi voimaan ja koskemaan ilman erillistä päätöstä maahan
saapuvia eräin poikkeuksin.

Siten esityksen vaikutusarvioissa ei ole täysin selkeällä tavalla kuvattu rajojen
terveysturvallisuuden kokonaisuuden muuttumista ehdotetun lainsäädännön
voimaantullessa. Vaikuttaa siltä, että aluehallintovirastojen nykyinen rooli
tartuntatautilaissa tarkoitettujen pakollisten joukkoterveystarkastusten
päättökseen tekijänä menettäisi merkityksensä, kun kaikilta maahan saapuvilta
edellytettäisiin laissa tarkoitettua todistusta. Tältä osin rajojen terveys-
turvallisuuden painopiste siirtyisi selkeästi kunnille.

Esityksen vaikutusarvio-osiossa tuodaan selvästi esille niiden kuntien haasteet,
joiden alueella on rajanylityspaikka. Kuntien paineet kasvavat matkustajamäärien
kasvaessa. Kuntien henkilöstön riittävyys ja ostopalvelujen saatavuus vaikuttavat
täysin riippuvaisilta matkustajamäärien kehittymisestä. Tämä seikka on
ehdotuksen toimeenpanon onnistumisen selkeä riskitekijä. Esityksessä todetaan
kuitenkin, että lainmuutos työllistäisi aluehallintovirastoja terveydenhuollon
valvontaviranomaisena. Aluehallintovirastojen valvontavastuu korostuu
tilanteessa, jossa kuntien resurssit ja kantokyky nyt ehdotetun uuden tehtävän
hoitamiseksi tiedetään jo etukäteen haastavaksi. Esityksen mukaan (s. 23)
aluehallintovirastoissa rajalliset resurssit vaikuttavat siihen, missä mittakaavassa
valvontaa voidaan kohdentaa ja päätöksiä tehdä. Valtiovarainministeriö kiinnittää
huomiota siihen, että luonnoksessa ei ole arvioitu nyt ehdotettujen
terveydenhuollon tehtävien valvonnan henkilötyövuosi- tai euromääräisiä
vaikutuksia aluehallintovirastoihin eikä todettu, ovatko lisääntyvät
valvontatehtävät tarkoitus hoitaa nykyresurssein vai ei.

Vaikutukset muiden rajalla toimivien viranomaisten toimintaan

Tartuntatautilain 89 §:ssä säädetään mm. Tullin antamasta virka-avusta
seuraavasti: ”Jos Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, aluehallintovirasto,
tartuntatautien torjunnasta vastaava kunnan toimielin, kunnan tartuntataudeista
vastaava lääkäri tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava
lääkäri toteaa, että yleisvaarallisen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn
tartuntataudin leviämistä ei voida muulla tavoin estää, poliisin,
pelastusviranomaisen, Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen tai Tullin on

annettava tämän pyynnöstä virka-apua. Virka-avun antamisen edellytyksenä on, että se ei vaaranna virka-apua antavalle viranomaiselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista.”

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi määräaikainen 89 a §, joka oikeuttaisi virka-apua antavan viranomaisen virka-aputehtävän suorittamiseksi tarkastamaan henkilöllisyyden ja henkilön esittämän 16 a §:ssä tarkoitetun todistuksen sisällön, ottamaan tarkastettavan asiakirjan haltuun tarkastusta varten sekä pysäyttämään kulkuneuvon ja ohjaamaan liikennettä 16 a ja b §:ssä säädettyjen toimenpiteiden suorittamisen varmistamiseksi. Annettava virka-apu liittyisi ehdotettavien Suomeen saavuttaessa vaadittavien Covid-19-tautia koskevien todistusten tarkastamiseen. Perusteluiden mukaan Tullin antama virka-apu tapahtuisi lähtökohtaisesti lentoasemilla, satamissa ja muilla rajanylityspaikoilla eli paikoissa, joissa Tulli on muutoinkin läsnä.

Tarvittavan virka-avun määrästä ei esitetä HE-luonnoksessa arvioita. Tämän vuoksi valtiovarainministeriö pitää tärkeänä tartuntatautilain 89 §:n säännöstä, jonka mukaan virka-avun antamisen edellytyksenä on, että se ei vaaranna virka-apua antavalle viranomaiselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista. Esitysluonnoksen perusteluissa todetaan myös, että tullilain 100 §:n mukaan päätös pyydetyn virka-avun antamisesta tehdään Tullissa. Nämä säännökset turvaavat, etteivät virka-aputehtävät vaaranna Tullin omien tehtävien hoitamista.

Valtiovarainministeriö toteaa, että vaikka tullilaissa on säädetty Tullille laajat toimivaltuudet, jotka sisältävät myös henkilöllisyyden tarkastamisen, kulkuneuvon pysäyttämisen ja liikenteen ohjaamisen, niin tullilain toimivaltuudet eivät kuitenkaan ole käytettävissä tällaisessa virka-aputehtävässä, johon ei sisälly Tullin varsinaisiin tehtäviin kuuluvia tarkoituseriä, joten toimivallat tulee ehdotettavalla tavalla nimenomaisesti säätää. Jos katsotaan, että Tullin tulisi virka-apua antavana viranomaisena voida esimerkiksi estää henkilöä poistumasta paikalta, tulisi siitäkin erikseen säätää tartuntalaissa. Rikoslakiin ehdotettavan sakkorangaistussäännöksen osalta ministeriö kiinnittää huomiota siihen, että jos katsotaan, että myös Tullin tulisi olla toimivaltainen säännöstä soveltamaan, tulisi Tullin toimivallasta erikseen säätää.

Ehdotetun sääntelyn mukaan muu kuin Suomessa pysyvästi asuva ulkomaalainen voitaisiin käännättää tai hänen maahanpääsynsä voitaisiin estää, mikäli hänellä ei olisi 16 a §:ssä tarkoitettua todistusta, jos hänen katsottaisiin vaarantavan kansanterveyttä. Pääsyn epäämisessä ja käännättämisessä noudatettaisiin kokonaisharkintaa. Vaikutusarvioinneissa on todettu, että kyseisen tarkoituksen toteuttamiseksi ehdotus tulisi mahdollisesti lisäämään

Rajavartiolaitoksen ja poliisin tehtäviä. Edelleen vaikutusarvioinneissa on tuotu esiin rajavartiolaitoksen näkemys heidän mahdollisuudesta toteuttaa virka-apua. Ministeriö toteaa, että vaikutusarviointi on toteutettu hyvin suppeasti ja epäselväksi jää, minkälaisia vaikutuksia ehdotetulla sääntelyllä arvioidaan tosiasiallisesti olevan kyseisten toimijoiden tehtäviin.

Ulkomaalaisen henkilön kotikunta Suomessa

Lakiehdotuksen 16 a §:n sääntely covid-19-tautia koskevasta todistuksesta Suomeen saavuttaessa olisi ulkomaalaisten osalta sidottu siihen, asuvatko he Suomessa vakinaisesti. Pykälän perustelujen mukaan (s. 30-31) vakinainen asuminen tarkoittaisi esim. sitä, että ulkomaalaisella on Suomessa voimassa oleva oleskeluoikeus tai vakituinen koti. Oleskeluoikeus määräytyisi ulkomaalaislain mukaan ja asuinpaikka väestötietojärjestelmään tehdystä kotikuntaa ja asuinpaikkaa koskevasta merkinnästä. Perustelujen mukaan vakinaisen asumisen selvittäminen tapahtuisi maahantulotilanteessa käytännössä esim. niin, että viranomainen tiedustelee ulkomaalaiselta hänen kotiosoitettaan ja tarvittaessa muita täydentäviä tietoja. Vakainen asuminen on mahdollista tarkistaa väestörekisteristä. Mainitun pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että jos ulkomaalaisella, joka ei vakinaisesti asu Suomessa, ei olisi 1 momentissa säädettyä todistusta, hänen pääsytään maahan voitaisiin evätä tai hänet voitaisiin käännättää. Momentissa viitattaisiin tältä osin Schengenin rajasäännöstöön ja ulkomaalaislain säännöksiin pääsyn epäämisestä ja käännättämisestä.

Tältä osin ministeriö toteaa, että ulkomaalaisen henkilön kotikunta ja asuinpaikka Suomessa määräytyvät kotikuntalain (204/1994) 4 §:ssä säädetyllä tavalla. Tältä pohjalta Digi- ja väestötietovirasto tallettaa hänen kotikuntansa ja asuinpaikkansa väestötietojärjestelmään. Myös muiden ulkomaalaisten tiedot voidaan tallentaa väestötietojärjestelmään väestötietolain (661/2009) 9 §:n mukaisissa tilanteissa. On huomattava, että ulkomaalaisen oikeus kotikunnan saamiseen ei ole kotikuntalain 4 §:n mukaan aina riippuvainen hänen voimassa olevasta oleskeluluvastaan tai muusta vastaavasta asiakirjasta. Vaikka väestötietojärjestelmään talletetut henkilön kotikuntaa ja asuinpaikkaa koskevat tiedot nauttivat julkista luotettavuutta (väestötietolain 18 §), niillä ei ole oikeudellisesti sitovaa vaikutusta muiden hallinnonalojen viranomaistoimintaan, vaan jokainen viranomainen on oikeutettu ratkaisemaan esim. henkilön kotikunnan itsenäisesti kotikuntalakia soveltaen. Kun lisäksi otetaan huomioon lausuttavana olevan hallituksen esityksen tavoitteet, tartuntatautilain 16 a §:n merkittävät oikeusvaikutukset ja ulkomaalaisten maahanpääsyn epäämisen ja käännättämisen kytkemisen Schengenin rajasäännöstöön ja ulkomaalaislain sääntelyyn pykälän 4 momentissa, voitaneen pitää perusteltuna esityksessä ehdotettua ratkaisua, että 16 a §:n sääntely olisi sidottu vain yleiseen

edellytykseen ulkomaalaisten vakinaisesta asumisesta Suomessa sen sijaan, että se kytkettäisiin esim. kotikuntalain sääntelyyn tai väestötietojärjestelmään talletettuihin tietoihin.

Ikärajaus

Lakiehdotuksen toimien ikärajaus lähtee syntymävuodesta, 2008. Olemassa oleva ohjeistus on esityksen perustelujen perusteella lähtenyt osin syntymävuodesta (2008), osin ikävuodesta (12 vuotta). Ensin mainittu rajaa lain soveltamisalan ulkopuolelle myös jo 12 vuotta täyttäneitä. Koska laki on tarkoitettu olemaan voimassa myös keväällä 2022 ja rajaa silloin soveltamisalan ulkopuolelle jo 14 vuotta täyttäneitä, ministeriö kiinnittää huomiota, olisiko perustellumpaa käyttää sääntelyssä syntymävuoden sijaan 12 vuoden ikärajausta.

Esityksen tavoitteista

Esityksen tavoitteet –osion mukaan tavoitteena on vähentää Suomeen rajat ylittävän liikenteen kautta leviäviä koronavirustartuntoja ja turvata sosiaali- ja terveystalouden järjestelmän kantokyky. Voidaan kuitenkin kysyä, eikö tämän esityksen tarkoituksena ole mahdollistaa terveysturvallinen matkustaminen vallitsevissa oloissa ja kansallisesti täydentää Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta koskien yhteentoimivien rokotus-, testaus- ja parantumistodistusten myöntämistä, todentamista ja hyväksymistä koskevasta kehyksestä vapaan liikkuvuuden helpottamiseksi covid-19-pandemian aikana.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö

Sami Yläoutinen